

Telen met toekomst

A.J.Vijverberg@kabelfoon.nl

De toekomst van de landbouw is aan de geïntegreerde productiewijze. Geïntegreerde productie heb ik ooit gedefinieerd als een “door de wet getolereerde productiewijze waarbij de inzet van kennis gemaximaliseerd is”.¹ Uitgaande van deze definitie is het duidelijk dat we van een bepaald product niet kunnen spreken of het geïntegreerd geteeld is of niet, of het duurzaam geproduceerd is of niet. Kennis evolueert en dus ook het begrip ‘geïntegreerd geteeld product’. Ik zal met een voorbeeld duidelijk maken wat ik bedoel.

In 1975 was de gemiddelde productie van tomaten per m² per jaar rond 15 kg. Nu – ondanks de introductie van minder productieve types als cherrytomaten en trostomaten – ligt de productie rond 45 kg per m² per jaar. Een teler van de – klassieke – ronde tomaten die minder dan 65 kg.m⁻².jaar⁻¹ produceert doet niet meer mee. Het energiegebruik per m² is in diezelfde periode met 1/3 verminderd. Het teeltsysteem uit 1975 zal nu niemand meer als duurzaam beoordelen! Een paar jaar geleden verscheen een dissertatie in Wageningen waarin bij een halvering van het energiegebruik per oppervlakte eenheid een stijging van de productie per oppervlakte eenheid van 40 % voorspeld werd.² Over de precieze cijfers uit deze dissertatie is discussie mogelijk. Eén conclusie komt er onmiskenbaar uit naar voren: over tien jaar verdient de huidige productiewijze op geen enkele wijze meer het predicaat ‘duurzaam’. Het voorbeeld van de tomatenteelt is illustratief voor bijna alle gewassen in de land- en tuinbouw.

De ontwikkeling van de duurzaamheid van de tomatenteelt – als voorbeeld van de ontwikkeling van de duurzaamheid van de land- en tuinbouw – heb ik zichtbaar gemaakt aan de hand van de productie per oppervlakte-eenheid. Verhoging van de productie per oppervlakte-eenheid is in verreweg de meeste gevallen de meest efficiënte manier om de

arbeidsproductiviteit, de kapitaalsproductiviteit en de productiviteit van de gebruikte hulpstoffen te verbeteren. De drie P's (people, planet, profit) komen in de verhoging van de productie per eenheid van oppervlakte samen.

Niet alle problemen zijn langs deze weg op te lossen. Een goed wegennet op het platteland is noodzakelijk om de toegang tot de markt (zowel van grondstoffen als het eindproduct) te verzekeren. Werkgelegenheid in industrie of handel moet beschikbaar zijn om boerenarbeiders, boerenzoons en boeren de kans te geven de landbouw te verlaten en buiten de landbouw een bestaan op te bouwen. Ik noem deze drie groepen in deze volgorde omdat de ontwikkelingsgeschiedenis van de Nederlandse landbouw geleerd heeft dat allereerst arbeiders, vervolgens boerenzoons en uiteindelijk boeren de landbouw verlaten. Schaalvergroting, die optreedt zodra boeren de landbouw verlaten, is noodzakelijk om de arbeidsproductiviteit en daarmee de welvaart van de agrarische bevolking voldoende te laten groeien.

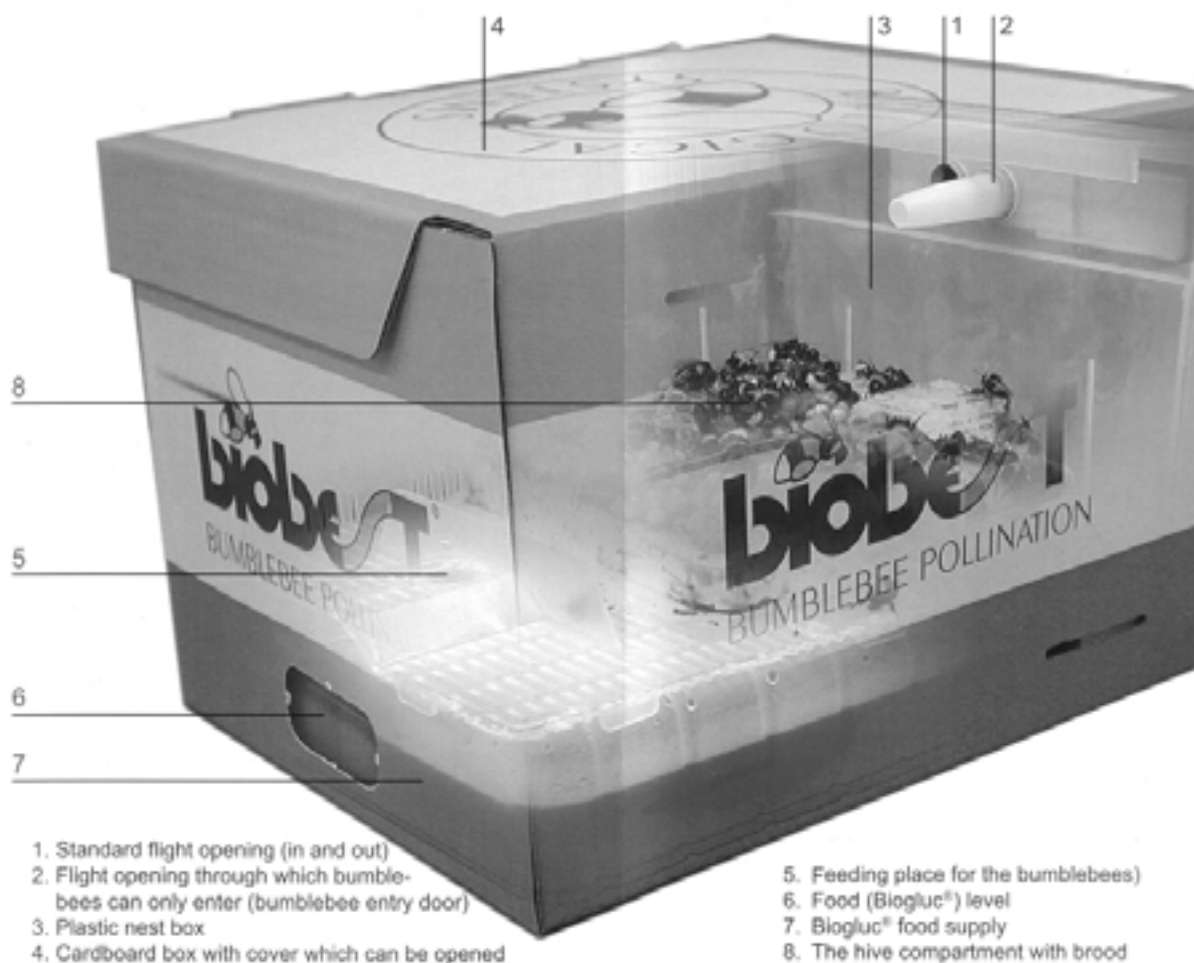
Van der Weijden en Ruitenbeek schreven vorig jaar over de debatareks ‘De toekomst van de landbouw en ons voedsel’ in De Volkskrant.³ Over landbouw in ontwikkelingslanden maken zij zeer relevante opmerkingen. Zij wijzen onder meer op de noodzaak van een goede juridische infrastructuur. Eigendoms- en pachtverhoudingen moeten goed geregeld zijn. In ons land heeft het tot 1941 geduurd voor er een vorm van pachtbescherming tot stand kwam. Het pachtbesluit van 1941 was een van de positieve gevolgen van de Duitse bezetting. Een goede organisatie van kredietverlening, landbouwkundig onderwijs, onderzoek en voorlichting zijn andere noodzakelijke voorwaarden om het proces van ontwikkeling op gang te brengen.

Hierboven heb ik duurzaamheid beschreven als een voortgaand proces. Genoemde auteurs zien dat anders. Zij menen dat aan duurzaamheid een keurmerk gekoppeld kan worden. Duurzaamheid is dan niet langer een proces maar een statische toestand, eventueel na een bepaalde periode te herzien. Een product is hun visie duurzaam of niet. Ik denk dat een

¹ Vijverberg, A.J., 2002. Geïntegreerde teelt. Voordracht bij gelegenheid van de presentatie van Certis. Gewasbescherming 33: 52-55.

² Ooteghem, R.J.C. van, 2007. Optimal control design for a solar greenhouse. Dissertatie WUR.

³ Weijden, W. van der & B. van Ruitenbeek, 2009. Stuur de supermarkten. De Volkskrant 01-12.

De toepassing van hommels in de tomatenteelt leidde tot een belangrijke productieverhoging, een aanzienlijke arbeidsbesparing en een groeiende belangstelling voor biologische plaagbestrijding. De drie P's komen hierin samen. Een excellente stap op weg naar duurzaamheid.

dergelijk keurmerk de dood in de pot is en de zo gewenste ontwikkeling zal afremmen. Duurzaamheid als kenmerk is niet te vergelijken met een kenmerk in de biologische landbouw. Bij deze laatste vorm moeten producten aan strikte normen voldoen: gekweekt uit zuiver zaad of plantgoed, niet in aanraking geweest producten uit de industrie en geteeld zijn op een goedgekeurd bedrijf en door een teler met de 'goede instelling'. De producten uit deze vorm van landbouw zijn beter te vergelijken met voedsel bereid volgens religieuze wetten dan met duurzaam geteelde producten. 'Biologische' producten en producten be-

handeld volgens religieuze wetten lenen zich goed voor een keurmerk. Bij duurzaamheid hebben we iets anders op het oog. Duurzaamheid wordt niet bereikt maar evolueert steeds. Overigens, Van der Weijden en Ruitenbeek bevinden zich in goed gezelschap. De minister van LNV sprak onlangs als wens uit, dat er een wereld zou ontstaan waarin het woord duurzaamheid in onbruik is.⁴ Als de minister dat echt wil is het afschaffen van het landbouwkundig onderzoek het beste hulpmiddel daartoe. Telen met toekomst behoort dan tot het verleden.

⁴ Openingstoespraak Biovak. Persbericht LNV 22-01-2010.